

TANULMÁNYI KIRÁNDULÁSOK.

Korunk divatos tanügyi jelszavai között ez is ott szerepel, mint egyike a lehangzatosabbaknak. A hazai föld ismerete, a történeti és költői dicsőségtől övezett magasztos emlékek, az etnografiai sajátságok stb. Minderről igen sok szép frázist lehet gyártani, de ha azután nézi az ember, hogy az ily kirándulások mivé törpülnek a valóságban, nem tudja, sajnálkozzék-e, vagy mosolyogjon. Minden középiskolával bíró város környékén van egy-két látnivaló nevezetesség. Azokat ugyan rég ismeri a gyerek a tanárja kalauzolása nélkül is, de hagyján, együtt töltöttek el az iskolán kívül is egy napot s ez minden esetre pædagogiai nyereség. Hogy azonban az ilyen apró-cseprő tanulmányút valami nagyon tágitaná a fiú látókörét, gazdagítaná gondolat- és érzelemvilágát, azt hiszem, senkisem meri állítani. A messzebbi és több napra terjedő kirándulásokról pedig igazán szatirát írhatnak. Tíz-tizenöt vagyonos fiúnál alig lehet többet összetoborzani s ennyit is nagynehezen. Igaz, ujabban törekszenek a középiskolák úgynevezett tanulmányi alapot teremteni egyenesen abból a czélból, hogy a szegény fiúknak is lehetővé tegyék a részvételt, de évtizedekig kell várni míg ez megvalósul. És ha egyszer ilyen karaván útra kerekedett, a vezető tanárok a megmondható, hogy a haszon-e több belőle, vagy a kár. Tanárjelölt koromban egy fővárosi középiskola VII-ik osztálybeli tanuló, — csupa jómódú fiú, — a pünkösdi szünet alatt kirándultak Selmeczre. Az erdészeti és bányászati akadémia ifjúsága zászlók alatt vonult ki a fogadásukra. Estenek nagy dikciók, még nagyobb szabású ismerkedő estély, éjjel városi konstáblerek és bakterek megszalasztása, három napig tartó dínom-dánom s közben egy-egy kis szemléleti tanulmány. Mikor a derék ifjak visszatértek, nem lehetett velök bírni. Mind csak azt hajtották, hogy ő velök úgy bánnak a tanáraik, mintha még matrózzruhában járnának. Hosszabb úton a felnőttebb ifjúság egyre azon töri a fejét, hogyan szökhetnének ki az éjjeli szállásról. Nem mert romlottak, hanem mert tudják hogy társaik otthon az ilyes kalandokért bámúlják meg őket legjobban. Hogy is mondta Arany János? Annak a nebulónak mindegy, akár Pityi Palkó, akár Jézus Krisztus ül a kathedrában, ha kifoghat rajta, kifog. Tanulmányúton a tanár átváltozik rendőrfelügyelővé s tanítványaiival együtt kölcsönösön örül, mikor végre megszabadúlnak egymástól.

Aztán ilyen utakon a programnak Baedecker-szerű lemorzsolása nem valami épületes. Három-négy nap alatt több ezer kilométert megtenni, tíz-húsz gyűjteményen végig szaladni, ez egészen a mi korunkra

vall. Vannak utazók, a kik Afrikát vasúton keresztúlutazzák s könyvet írnak a különféle állomások étlapjáról. Körülbelöl ehhez hasonlítanak a mai ifjúsági kirándulások.

Pedig pszichologiai tény, hogy az ifjú lélek sokkal fogékonyabb a benyomások iránt. Számukra a dolgok már elkoptak, nagyon hajlandók vagyunk Ben Akiba álláspontjára helyezkedni; ő bennök még sok van a gyermeki kíváncsiságból. Hányszor álmodoztunk arról ifjú korunkban, hogy a hegyeken túl talán egy szebb, boldogabb tartomány terül el, a melynek lakói bennünket tárt karokkal fogadnának. Adjunk táplálékot ennek a nemes vágyakozásnak, de ne legyünk lépten-nyomon az ifjúság sarkában. Parancsszóra lelkesedni, a tanár által kiszemelt jeles dolgokat megbámolni, untatja őket. Minden ifjúban egy-egy Columbus lakik, a ki maga akar új világrészeket fölfedezni. Talán nem fordul elő év, melyben Robinsonoknak készülő tanulókról ne olvassunk. Körösi Sándor barátommal, a ki most az actiók miatt olyan tüzes hadjáratot indított, tizen-négy éves korunkban mi is így akartuk nyakunkba venni a világot. Az ifjúság gyönyörű kor, de ki ne érezné át báró Eötvös fájaldalmát, mikor arról panaszkodik, hogy tanulmányról tanulmányra kergettetve, nem ért rá az útjába eső virágokat letépni?!

Sokat gondolkoztam róla, hogy lehetne a tanulmányi kirándulásoknak helyesebb módját kitalálni s azt hiszem, nyomra is akadtam.

Protestáns intézeteinken régi, hagyományos szokás a supplicatio. Tápintézeteik gyámolítására segélykérő ifjak bejárják az országot s fölkeresik jobbmódú hitsorsosait. Ujabban több intézet felhagyott e szokással s jól is tette. Az a sok alázatos koledálás nem hat üdvösen az ifjú jellemére, de meg a régi patronuscsaládok elszegényedtek s a szegény protestáns papok, a kiken megesett, hogy napról-napra 4—5 ilyen ingyen kosztost kellett ellátniok, bizony teljes joggal panaszkodtak. Aztán az efféle pénzgyűjtés az ifjút, kit-kit eredeti hajlama szerint, vagy zsu-gorivá, vagy kikapóssá teszi s ritka, a ki arra gondol, hogy útjában más-nemű tapasztalatokat is gyűjtsön. És mégis látjuk, hogy a nyári szünet a tanulás egy részében ellenállhatatlan vágyat ébreszt a tanulmányra és elkalandozásra. Csak nemrégiben olvastuk, hogy akadtak ifjak, a kik a nyáron egész Horvátországot bebolyongták, daczolva a lakosság ellenséges érzületével. Én magam a nyarat egy collegámmal a Balaton mellett töltöttem. Két, intézetünkbe járó ifjú föltette magában, hogy meglátogat bennünket. Az igazgatótól bizonyítványt kértek s elindultak per pedes apostolorum. Úgy osztották be, hogy az éjszaka oly helységben érje őket el, a hol tanuló társuk lakik. De már Győrben se iskolában, se klostromban nem kaptak szállást s egy közel eső tanyai istállóban virradtak fel. Tihanyban a derék szerzetesek ellátták őket lakással és étellemmel. Sajnos, a borra valóhoz szokott egyházi semmiképen sem akarta megmutatni

Endre királyunk sírboltját. Még több példát is hozhatnék fel s ez vitt arra a gondolatra, hogy *nem lehetne-e ezeket a nyári tanulmányutakat országosan szervezni?*

Ha a közoktatási miniszter kezébe venné a dolgot, aránylag csekély áldozattal megvalósítható volna. E célból föl kellene az ország területét állomásokra osztani. Minden, történetileg, geográfiaileg vagy etnografiai szempontból nevezetes vidéknek lenne egy góczpontja, a hol a diák ingyen szállást és ellátást kapna. Maga az utazás vasúton, legalább a szegény tanulónak, teljesen ingyenes volna, de gondoskodni kellene arról is, hogy bizonyos vidékeket okvetlen gyalog járjanak be. Megfelelő útbaigazító füzetek iratása szintén a miniszterium teendői közé tartoznék akár megbízás, akár pályázat útján. Mondom, aránylag csekély volna az áldozat. Hazafias szerzetek, főpapok és főurak, sőt községek is fölös számmal akadnának, a kik az elszállásolás és ellátás terében osztozkodnának. Mindössze attól lehetne tartani, hogy egy-egy ilyen központon esetleg egy időben tömegesen jelennének meg a tanulók. De, azt hiszem, ez már a részleges intézkedés dolga. Úgy a tartózkodás idejét, mint a tartózkodók számát pontosan meg lehetne szabni. Ki lehetne például mondani, hogy az ily kedvezmény csak a VI-ik, vagy talán a VII-ik osztályt végzett tanulókra terjed ki s azok közül is csak a jól levizsgázottakra. Milyen sarkantyú volna ez még a tanulók iparkodására is! A mi az ethikai ellenőrzést illeti, először is hangsúlyozom, hogyha az ifjú el van telve az út fontosságával és szabadnak érzi magát, már csak az intézetére való büszkeségből is tartózkodni fog minden kihágástól. Tudja, hogy most ő reá hárul minden felelőség. De meg azt is el lehetne rendelni, hogy jövet-menet jelentkezzenek a községi hatóságnál. Továbbá a tanároknak szintén meg kellene engedni, hogy ily tanulmányutakat tehessenek s utasításuk volna arra nézve, hogy a kirándulásokon az önként hozzájuk csatlakozó ifjakat ők kalauzolják. Természetesen a miniszteriumban állandóan kellene lenni egy megbízott közegeknek, a ki az ily telepeket ellenőrizné s a kihez, előforduló bajokban, még a hatóságok is fordulnának. A mint e sorokat írom, élénken elképzelem a szünidei kirándulások összes hasznát, mint eredményt.

A római költő ugyan azt mondja, hogy a gyermek nyáron át épen eleget tesz, ha egészséges marad, de ki ne tudná, hogy a mi a léleknek gyönyörűséget szerez, az a testre is jótékony hatással van. A mi felnőttébb ifjúságunk most a szünidőben, jobb foglalkozás hiányában, a nagyokkal versenyt pipázik, borozik, tekézik, kártyáztat és udvarolgat. Csoda-e, ha ősszel csak kelletlenül veti magát újra alá a középiskolai «vaskalapos» törvényeknek? E kirándulásokon, egyesítve a hasznost a kellemessel, tágnálna látóköre, állandó sodrában maradna az iskolában beléöntött nemes idealismusnak s a mi fő, bizonyos önállóságra tenne szert. Ha nem is

igaz, hogy az iskolában az élet számára tanulunk, mégis kívánatos, hogy a szemlélet mintegy igazolja a tanuló elvont tudását. Nézetem szerint a középiskola igen eleget tesz hivatásának, ha a fensőbb tanulmányok befogadására az ifjú elméjét kikészíti s ha jellemét a keresztyén ethika elvei szerint kifejleszti, de eddig egyet nem tudtunk tanítványainknak megadni, a világ- és emberismeretet s az emberekkel bánni tudást. Hányszor vérzett tanári pályámom a szívem, mikor láttam, hogy legtehetségesebb tanítványaim az élet forgatagába kerülve, összezúzva, csalódottan elmerültek. Az ifjabb képviselői nemzedék például telítve van népboldogító eszmékkel, de mindez theoria, magát a népet közelebbről nem ismeri, sejtelve sincs róla, hogy az is érző lényekből áll s nem elég a mindennapi szükségleteiről gondoskodni, hanem számot kell vetni képzelem- és érzelemvilágával is. Csak a napokban olvastam s mosolyogva olvastam, hogy egy fővárosi középiskola tanulói a nép közé akarnak menni s velők a magyar nemzet classikus íróit megismertetni. Kedves idealista ifjak! A nép oly művészi hangszer, melyen csak a legnagyobb virtuózok képesek játszani; még a középszerű tehetség érintésére is hamis hangot ad.

Köztudomású az is, hogy a különböző középiskolák tanulói, intézetükre való büszkeségből, lenézik egymást. Bár ez teljesen érthető, mégis oly balfogás, melyet eléggé nem lehet üldözni, mert kihat az életre s társadalmi és felekezeti egyoldalúságra vezet. Ily kirándulásokon, milyen könnyen menne az összebarátkozás és kölcsönös nagyrabecsülés!

Folytassam-e még tovább? Ez intézményt lassanként ki lehetne terjesztteni a velünk állami szövetségben élő osztrák tartományokra is. Ugyan, ha a két monarchia ifjúsága ily tanulmányutakon megismerné s megtanulná becsülni egymást, nem hatna-e ez ki utóbb a politikai állapotokra is? Képzeletem még tovább kalandoz. Most már vannak nemzetközi diákszövetségek, csak nem tudják, mint érintkezzenek egymással. Ime, itt a Columbus tojása. Kérve kérem a magyar tanügy legfőbb vezetőit és őreit, kérem annak legkiválóbb munkásait, ne tekintsek, hogy tőlem, egyszerű napszámostól ered az eszme! Karolják fel azt egyértelmű lelkesedéssel, s szent meggyőződésemmel, hogy hatásában kiszámíthatatlan áldású leendő.

Pozsony.

ALBERT JÓZSEF.